

Därför är tryckfriheten så viktig för dig

I Sverige har vi en lång tradition av både yttrandefrihet och tryckfrihet för såväl medborgare som massmedier. Vi får säga, skriva, sända och uttrycka nästan vad som helst. Tryck- och yttrandefrihet ska ju inte bara skydda det som är bekvämt, okontroversiellt, harmlöst, politiskt korrekt och som de flesta tycker är helt okej. Dess styrka är att den också - och framför allt - skyddar även det obekväma, det kontroversiella, det politiskt inkorrekta och det som majoriteten upprörs över.

Allt detta har förstås en prislapp, som i det enskilda fallet kan verka stötande hög. Men vi betalar det priset, just för att tryck- och yttrandefriheten ska stå stark de gånger den särskilt väl behövs.

Det betyder inte att allt är accepterat, men de så kallade tryck- och yttrandefrihetsbrotten är få. Merparten handlar om diverse grova brott mot rikets säkerhet. Därutöver får vi inte ägna oss åt hets mot folkgrupp, uppvigling till brott, olaga våldsskildring, förtal eller förolämpning.

Men också sådana yttranden kan vara tillåtna. Det som någon uppfattar som förtal kan vara så viktigt eller av så stort allmänt intresse att det kan försvaras. Även sådant som visar sig vara osant kan frias om allt talade för att det var sant när det publicerades.

När justitiekanslern för ett antal år sedan försökte åtala en serietidning som i seriens form återgav vissa brutala skildringar ur Gamla Testamentet för olaga våldsskildring, så friades serietidningen. Och när Stockholms tingsrätt prövade ett uppmärksammat förtalsmål mellan tidningen Expressen och Gudrun Schyman så erinrade man särskilt om att vad en domstol har att pröva är om publiceringen utgör ett brott, inte att vara smakdomstol.

Yttrandefriheten är alltså långtgående, men för att den ska förbli så krävs att vi handskas med den med omsorg. Allmänhetens Pressombudsman och Pressens Opinionsnämnd - som tar emot anmälningar och prövar klagomål från allmänheten mot det som publicerats i tidningarna - är branchens eget etiska system. På de enskilda tidningarna finns det därtill koder och principer som gäller just där.

Det handlar om att väga den självklara uppgiften att berätta varje slags nyheter mot att inte utsätta människors namn och anseende för en publicitet som kan upplevas som kränkande. Det är ingen lätt avvägning. En del tycker att tidningar och medier är alltför återhållsamma - andra tycker att de går för långt. Men moral är ytterst inget man reglerar utan något som förutsätter ett personligt ställningstagande.

Mediernas verksamhet skyddas i särskilda massmediegrundlagar: tryckfrihetsförordningen som gäller för tryckta skrifter och yttrandefrihetsgrundlagen som gäller för andra medier, exempelvis radio, tv och tidningarnas webbplatser.

Dessa grundlagar är, vid en internationell jämförelse, tämligen unika. De säger inte, vilket är fallet i många andra länder, bara så där i största allmänhet att här i landet ska det råda tryck- och yttrandefrihet.

Deras styrka ligger i att de i detalj säkerställer varje led i tryck- och yttrandefrihetens

utövande - från det att någon får en idé om något som denne tycker ska bli sagt, till det att publicering äger rum. De skyddar uppgiftsinsamling, artikelförfattande, tryckning, utgivning, spridning och sändning från ingrepp och de förbjuder censur eller andra hindrande åtgärder från myndigheter och allmänna organ. Var det som publicerades eller sändes brottsligt, så är det något man får konstatera i efterhand.

Nu kan du som medborgare ju säga att de där grundlagarna har jag väl ingen glädje av. Jag äger ingen tidning eller radio- eller tv-station och även om jag kanske har en hemsida så är jag då verkligen inte något massmedieföretag.

Men även om du inte själv ger ut någon tidning så skyddar massmediegrundlagarna dig och din yttrandefrihet på flera sätt. Du kanske vänder dig till din tidning med något du har att säga - kanske gäller det något som är både känsligt och kontroversiellt, men du tycker det är viktigt att det kommer till allas kännedom. Då skyddas du av meddelarfriheten. Det innebär att du inte behöver ta något ansvar för de uppgifter du lämnar. Det får i stället den göra som är ansvarig utgivare för tidningen.

Och meddelarfriheten gäller vare sig ditt yttrande publiceras eller ej. Den är helt enkelt en rätt för oss alla som medborgare att utan straffansvar vända oss till massmedierna i publicerings- eller informationssyfte, exempelvis med en insändare eller med något som vi vill tipsa om.

Vill du vara anonym, så har du rätt att vara det och då får inte de som jobbar på tidningen, och som av en eller annan anledning får veta vem du är, avslöja det. De har tystnadsplikt och det är ett brott om de röjer sin källa, det vill säga avslöjar din identitet. Myndigheter och allmänna organ får därutöver inte heller efterforska eller försöka ta reda på vem som lämnat uppgifter till massmedierna. Sådan efterforskning är ett brott.

Andra än myndigheter och allmänna organ är i och för sig inte förbjudna att efterforska, men kom då ihåg att i de fallen gäller alltjämt massmediernas tystnadsplikt om din identitet. Skulle exempelvis ett företag, en organisation eller en privatperson försöka ta reda på vem tidningen fått sina uppgifter ifrån, får tidningen inte avslöja det.

Ibland säger vi att yttrandefriheten sitter trångt, att det är lågt i tak och att det är munkavlar som gäller. Och ibland är det nog också så. Ibland sammanfaller inte teori och verklighet. Men den som vill begränsa yttrandefriheten och sätta munkavlar är också oftast den som är rädd för yttrandefriheten, rädd för det fria meningsutbytet, rädd för den öppna diskussionen.

Och det regelverk som skyddar din och andras yttrandefrihet är starkt, mycket starkare än vad den som vill begränsa den ofta tror. Vi är i Sverige mycket privilegierade, vare sig vi använder yttrandefriheten direkt eller yttrar oss genom massmedierna. I många länder kan man inte ens föreställa sig en sådan ordning som vi har.

Men det ligger också en fara i att vi uppfattar detta med tryck- och yttrandefriheten som något så självklart att vi inte märker när den börjar inskränkas. De senaste åren har vi i Sverige märkt tydliga tendenser till sådana begränsningar och inskränkningar.

Därför är det viktigt att vi och du och andra är rädda om yttrandefriheten, att vi står

**upp för den också när det blåser snålt, att vi använder oss av den, säger vår mening,
talar om vad vi tänker och tycker, gör vår röst hörd!**